

Türkiye Otelciler Birliği
Hotel Association of Turkey

Türkiye Otelciler Birliği
Hotel Association of Turkey

ATM Dubai Turizm Fuarı

EXPO 2020
DUBAI, UAE

ATM Dubai Turizm Fuarı

Ortadoğu'da gerçekleştirilen en önemli turizm tanıtım organizasyonu olarak kabul edilen ATM Turizm Fuarı, Birleşik Arap Emirlikleri'nin Dubai şehrinde 22-25 Nisan 2018 tarihleri arasında gerçekleşti.

Bu yıl 25 inci kez düzenlenen fuarı yaklaşık 32 bin profesyonelin ziyaret ettiği açıklandı.

Toplam 12 ayrı salonda düzenlenen fuara, 65 ayrı ülkeden 400'ü ana katılımcı olmak üzere 2500 kurum / kuruluş / destinasyon stand alarak katıldı. Stand katılımcıları arasında 68 değişik otel zinciri yer aldı. Bir önceki yıla göre fuara katılım sağlayan stand sayısında gerilemenin devam ettiği gözlemlendi.

Fuarın resmi açılışını Birleşik Arap Emirlikleri Başkan Yardımcısı ve Başbakanı Shaikh Mohammed Bin Rashid Al Maktoum yaptı.

Fuarda özel bir alanda konumlandırılan Wellness & Spa bölümünde ülkemizi temsilen NG Sapanca Wellness & Convention yer aldı.

Fuarın ilk ve son günlerinde 22 ve 25 Nisan 2018 tarihlerinde düzenlenen seyahat bloggerleri ve turizm profesyonellerini bir araya getiren kısa tanışma toplantılarının (speed networking) geçmiş yıllarda olduğu üzere yoğun ilgi ile karşılandığı, fuarın en çok ziyaret edilen bölümünün ise Seyahat teknolojileri ve online rezervasyon sistemlerinin bulunduğu "Travel Tech" bölümüne olduğu gözlemlendi.

Fuar idaresi tarafından yapılan açıklama ile; en iyi stand dizaynı Lübnan, en verimli iş yapan stand Dubai, en iyi stand personeli Suudi Arabistan, en tematik stand Türkiye ve seyahat teknoloji alanında en iyi stand Travelport olarak sıralanmıştır.

Fuar süresince; ağırlama sektörünün gelecek 25 yılı, Çinli gençlerin turizm beklentileri, havacılık endüstrisinin geleceği, teknoloji, wellness, seyahatin geleceği ve OTA'lar, lüks seyahatin geleceği konuları başta olmak üzere fuar katılımcılara ücretsiz olarak çok sayıda panel ve seminer düzenlenmiştir.

Bir sonraki ATM Turizm Fuarı 28 Nisan – 1 Mayıs 2019 tarihleri arasında Dubai'de gerçekleştirilecek.

Türkiye Standı

Fuarda yer alan 767 metrekare büyüklüğünde Türkiye standı, Dubai Kültür ve Tanıtma Müşavirliği'nin organizasyonunda Turkey "HOME" tanıtım konsepti benimsenerek hazırlandı. Kamu-Özel Sektör işbirliğinde katılım sağlanan fuara Karadeniz, Marmara ve Anadolu destinasyonları ve Troya bölümü oluşturulan stand aralarında TÜROB, TÜRSAB, GÜMTOB, ATİD, DENTUROD, ICVB, BOYTAV gibi sektör kuruluşlarının da yer aldığı toplam 54 kurum / kuruluş stand ile yer aldı.

Stand içerisinde "2018 Troya Yılı" kapsamında yer alan Truva Atı maketi ile UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Listesine alınan Ebru sanatçısı yer aldı.

Dünyada önemli sayıda izleyici kitlesine sahip Dünya Motokros Şampiyonası'nın Afyonkarahisar'da 1-2 Eylül 2018 tarihleri arasında gerçekleştirilecek etabına ilişkin tanıtım çalışması stand içerisinde Türkiye Motosiklet Federasyonu tarafından yapılmıştır.

Fuar idaresince yapılan düzenleme sonucunda, önceki yıllardaki avantajlı konumu yerine Türkiye stand alanı, 2016 ve 2017 yıllarında da olduğu üzere fuarın en arka bölümü olan 8. Holde yer aldı.

Türkiye stand alanının önemli bir bölümünün Türk Havayolları ile Rize illerine ayrıldığı gözlemlenmiştir. Bu durumda, başta İstanbul olmak üzere birçok destinasyondan kuruluşların Türkiye standı içerisinde yer almaları mümkün olmamıştır. Fuar katılımcıları tarafından yapılan değerlendirme ile, son yıllarda Ortadoğu'nun artan turizm hacmi ve ülkemiz açısından taşıdığı önem dikkate alınarak fuardaki Türkiye stand alanının 1.000 metrekareye çıkartılması, THY adına ise alanın Bakanlık tarafından havayolu kuruluşlarının bulunduğu alanda konumlandırılması önerilmiştir.

Türkiye Otelciler Birliği (TÜROB) Standı

Türkiye standı içerisinde yer alan Türkiye Otelciler Birliği standında çok sayıda ziyaretçi, sektör profesyoneli, sektörel örgüt, bürokrat, medya ve yerel yönetim temsilcileri ile ikili görüşmeler yapılmıştır. Birliğimizce hazırlanan Arapça, İngilizce rehber kitaplar, CD, Harita, Turizm Ajansı tarafından İngilizce ve Arapça olarak hazırlanan ATM Dubai özel sayısı ile üyelerimiz tarafından sağlanan promosyon malzemelerinin dağıtımı yapılmıştır.

TÜROB Başkan Yardımcısı Müberra Eresin, Dubai Kültür ve Turizm Müşaviri Salih Özer ile bir toplantı gerçekleştirmiştir. Toplantı kapsamında, 2018 turizm sezonundan beklentiler ve yapılan çalışmalar konularında görüş alışverişinde bulunulmuştur.

Birleşik Arap Emirlikleri (BAE)

BAE nüfusu 2018 yılında 9,5 milyona ulaşmıştır. Nüfusun % 39'u Abu Dhabi, % 29'u Dubai, % 18'i Sharjah ve % 14'ü diğer

39'u

emirliklerde yaşamaktadır. BAE'nin toplam nüfusunun % 80'ini yabancılar oluşturmaktadır. Yabancı nüfus oranı sürekli artmaktadır. Ülkede çalışanların % 90'ı da yabancıdır. Yabancı nüfusun dağılımı Hintliler (%29), Pakistanlılar (%20), Bangladeşliler (%13), Filipinliler (%10), diğer Araplar (%12), İranlılar (%2) ve diğer yabancılar (%4) şeklindedir.

BAE'nde başlıca işgücü kaynağını oluşturan Asya kökenli göçmenler, başta turizm ve inşaat olmak üzere emek yoğun sektörlerde düşük ücretler karşılığında işçi olarak çalışırken; Arap kökenliler kamu kurumlarında memur olarak istihdam edilmekte; Avrupalılar ise özel şirketlerde yönetici veya danışman kadrolarında görev almaktadırlar.

Başkenti Abu Dhabi olan Birleşik Arap Emirlikleri, yedi emirlikten meydana gelen bir federasyondur. (Abu Dhabi, Dubai, Şarjah, Ras al-Khamiah, Ajman, Fujairah, Umm al-Qaiwain). Şeyh Khalifa bin Zayed al-Nahyan, ülkenin kuruluş tarihi olan 1971 yılından beri yönetimde olan babası Şeyh Zayed bin Sultan al-Nahyan'ın ölümü üzerine 2004 yılından beri ülkenin ve Abu Dhabi'nin başına geçmiştir. Ülkenin ikinci büyük Emirliği olan Dubai'nin yöneticisi Şeyh Muhammed bin Rashid al-Maktoum ise ülkenin Başkan Yardımcısı ve Başbakanı konumundadır.

BAE, 357 milyar dolarlık nominal GSYİH ile Ortadoğu ve Afrika ülkeleri içinde Suudi Arabistan ve İran'dan sonra en büyük üçüncü ekonomiye sahiptir. Kişi başına milli gelir yaklaşık 35.236 USD'dir. 2018 yılının sonunda toplam GSYİH miktarının 386 milyar dolara, kişi başına milli gelirin ise 37.068 USD'ye çıkması beklenmektedir.

Dünya ekonomisindeki küçülmeden olumsuz etkilenen BAE ekonomisi (GSYİH) 2016 yılında %2,3, 2017 yılında ise %2,6 oranında büyüdü. 2018 yılında büyüme beklentisi %3,1 olarak açıklanmıştır.

IMF ile de istişare eden Federal Hükümet, petrol fiyatının düşmesinden kaynaklanan gelir düşüşünü telafi etmek amacıyla ilk defa Kurumlar Vergi ve %5 oranında KDV'yi yürürlüğe koymuştur.

BAE Yönetimi, ekonominin petrol ve doğalgaza bağımlılığının azaltılması için üretim ve yatırımların çeşitlendirilmesini sağlamaya büyük önem vermektedir. Bu çerçevede, BAE Hükümeti özellikle turizm, inşaat, havacılık, hizmet sektörü, finans ve otomotiv gibi sektörlerde yatırım yapmaktadır. Bu sayede petrol-dışı gelirlerin milli gelirdeki payı gittikçe artmaktadır. "Abu Dhabi 2030 Vizyonu" çerçevesinde ülkede 2030 yılına kadar 300 milyar dolardan fazla altyapı yatırımı yapılması öngörülmekte ve üretime yönelik yapılacak yatırımlarla birlikte önümüzdeki 15 yıl içinde petrol gelirlerine bağımlılığın yüzde 10 oranında azaltılması planlanmaktadır. Nitekim son verilere göre petrol varil ücreti yaklaşık 114 US Dolar'dan ortalama 68-70 US Dolar seviyesine gerilemiştir.

BAE Hükümeti son dönemlerde elde ettiği deneyim ve sermaye birikimi sayesinde dış pazarlarda giderek artan yatırımlara yönelmiştir. Hükümet, sahip olduğu kamu şirketleri veya yarı resmi şirketler aracılığıyla çeşitli ülkelerde, başta bankacılık, turizm ve telekomünikasyon olmak üzere büyük çaplı iştiraklerde bulunmaktadır. Ülkemize BAE'den yatırımcı çekilmesi için özel çalışma yapılması önem arz etmektedir.

Birleşik Arap Emirlikleri vatandaşları seyahatlerini uzun süreli ve kalabalık ailelerle yapmaktadırlar. Bu nedenle bağlantılı (Connected Rooms) otel odalarını tercih etmekte, beğendikleri destinasyon ve otellere sık seyahat etmektedirler. Destinasyon tercihlerini; din, iklim, vizesiz giriş, doğa, ulaşım imkanları, konaklama tesisi imkanları (lüks ve aile için yeterli büyüklükte odalar), çocuklar için eğlence ve alışveriş imkanlarına göre belirlemektedirler.

BAE vatandaşlarının yurt dışı seyahatlerinde uzun yıllardır İngiltere, Almanya, İsviçre, Türkiye, Tayland ve Singapur'u tercih tercih ettikleri gözlemlenmektedir.

Turizm endüstrisi, BAE ekonomisine 159.1 milyar Dirhem (43.3 milyar USD) katkı sağlamakta olup bu rakam toplam GDP'nin %12.1'ine tekabül etmektedir. Turizm gelirinin ortalama yıllık %4.9 artarak 2027 yılında 264.5 milyar Dirhem'e (72 milyar Dolar) GDP payının ise %12.4'e çıkması hedeflenmektedir. Turizm ve bağlantılı sektörlerde toplam çalışan sayısı 617 bin 500 kişi olup bu sayı ülkede toplam çalışan sayısının %10.4'üne tekabül etmektedir. 2027 yılında çalışan sayısının 770 bine çıkarak ülkedeki payının %11.1'e çıkması hedeflenmektedir. Devam eden turizm yatırımlarının miktarı 26.2 milyar Dirhem (7.1 milyar Dolar) olup ülkede toplam yatırımların % 7'sine tekabül etmektedir. 2027 yılında yatırımların 74.5 milyar Dirhem (20.3 milyar Dolar) ile ülkedeki payının %11.2'ye çıkması hedeflenmektedir.

Abu Dhabi

2017 yılında, Başkent Abu Dhabi'de bulunan 162 otelde bir önceki yıla oranla %9.8 artışla 4.9 milyon turist konaklama yapmıştır. Turist sayısının 2021 yılında 8.5 milyona çıkması için çalışmalar sürdürülmektedir. Şehrin turizmine en önemli katkısı, Etihad Havayolları sağlamaktadır. 115 uçaklık filosu ile Etihad, 2017 yılında 55 ülkeden aralarında İstanbul Sabiha Gökçen'in de bulunduğu 100 destinasyonda toplam 18.6 milyon yolcu taşımıştır.

Dubai

Yaklaşık 2.3 milyon nüfusu ile Ortadoğu'da en önemli turizm, finans, ulaşım, alışveriş ve cazibe merkezi olmasının yanında Dubai, dünyanın en hızlı gelişen turizm bölgeleri arasında yer almaktadır.

Dubai'de ticari amaçlı seyahat ve konaklama turizminin yanı sıra kongre, alışveriş, eğlence ve tatil turizmi de gelişmektedir. Dubai son yıllarda turizme yaptığı yatırımlarla ve başarılı tanıtım stratejileri ile dünya turist haritalarında yerini almıştır. Golf ve tenis turnuvaları, at yarışları gibi sportif etkinlikleri hedef kitesini şehre çekmek için en etkili şekilde kullanmayı başarmıştır.

Dubai kısa süre içerisinde modern Metro sistemini kurarak şehir içi ulaşımında yaşanan sıkıntıları gidermiştir. 2030 yılına kadar toplu taşımanın % 25'inin sürücüsüz taşıtlarla donatılması hedeflenmekte bu yolla yaklaşık 22 milyar Dirhem tasarruf sağlanması öngörülmektedir.

Dubai'nin önemli bir tatil destinasyonu olmasında olağanüstü yatırımlarının yanında en önemli katkısı, Dubai'de 1985 yılında 10 milyon Dolar sermaye ile kurulan Emirates Havayolları'nın sağladığı kabul edilmektedir. Ortadoğu'daki en büyük havayolu şirketi olmayı başaran Emirates'in günümüzde 100 tanesi Airbus A380 olmak üzere 269 olan uçak sayısının, verilen siparişlerin teslimi ile 2020 yılına kadar 375'e çıkarılması planlanmaktadır. 80 ülkede 156 destinasyona uçan Emirates 2017 yılı sonunda yolcu sayısını 59 milyona çıkarmıştır. Emirates filosunu uzun ve ekonomik uçuşlara imkan

sağlayan geniş gövdeli Airbus A380 ve Boeing 777 uçakları ile güçlendirmektedir. Emirates Grubu, yayınladığı 2017-18 Yıllık Raporunda, 31 Mart 2018 tarihinde sona eren mali yıla ilgili olarak, geçen yıla göre %67 artışla, 1,1 milyar dolar bedelinde kar elde ettiğini bildirdi. Grup'un geliri 27.9.milyar dolar bedeline ulaşarak, geçen yılın sonuçlarına göre %8 artış sağladı ve Grup'un nakit bilançosu, mart ayında çıkarılan tahvilin ve mart sonunda Paskalya tatillerinin erken başlamasının da desteği ile %33 artarak 6,9 milyar dolar bedeline ulaştı.

Dubai havalimanı dünyanın en yoğun havalimanları arasındadır. 2011 yılında 51 milyon olan yolcu sayısı 2013'te 66.4 milyon, 2014'te 70.5 milyon, 2015'te 78 milyon, 2016'da 83.6 milyon ve son olarak 2017'de 88.2 milyona çıkararak tüm zamanların rekoru kırılmıştır. Dubai havalimanında 2023 yılında 118 milyon yolcu ağırlanması hedeflenmektedir.

Dubai Havalimanına ek olarak, yıllık 240 milyon yolcu kapasitesi ile dünyanın en büyük havalimanı olarak Dubai'de inşaat çalışması devam eden Al Maktum International havalimanının 2020 yılı ortasında kademeli olarak faaliyete geçmesi hedeflenmektedir.

Dubai hükümetinin yürürlüğe koyduğu "Tourism Vision 2020" projesine göre şehri ziyaret edenlerin sayısının 2020 yılına kadar 20 milyona çıkarılması planlanmaktadır. Bu nedenle otel sayısının kademeli olarak özellikle orta sınıf otellere yoğunlaştırılması, oda sayısının 140-160 bin aralığına çıkartılması planlanmaktadır.

Dubai tanıtımına fon sağlamak üzere otel konaklamalarında oda başına günlük 20 Dirhem konaklama vergisi otellerde konaklayan turistlerden 31 Mart 2014 tarihinden itibaren hükümet tarafından alınmaya başlanmıştır.

27 Kasım 2013 tarihinde Paris'te gerçekleştirilen oylama sonucunda oy kullanan toplam 165 BIE üyesinin 116'sının oyunu alan Dubai, Ekaterinburg, İzmir ve Sao Paulo'yu geride bırakarak 2020 Dünya Expo'suna ev sahipliği yapacak. Dubai, söz konusu etkinliğe Ekim 2020-Nisan 2021 döneminde ev sahipliği yapacak olup 25 milyon ziyaretçi gelmesi için toplan 438 hektarlık alanda gerekli altyapı çalışmalarını süratle başlatmıştır.

Her yıl düzenlenen "Dubai Alışveriş Festivali" de turist çekmekte önemli rol oynamaktadır. Alışveriş turizmi, Dubai'ye ekonomik katkısının yanında altyapı gelişimine de önemli fırsatlar sunmaktadır. Şehrin en önemli alışveriş merkezlerinden "Mall of Emirates"ın açıldığı 2006 yılında yakın çevresinde bulunan otel sayısı 4'ten günümüzde 58'e, oda sayısı ise 8.654'e ulaştı. Dubai'de elde edilen toplam turizm geliri içerisinde alışveriş gelirin payı %40 olarak açıklanmaktadır.

Kongre Turizminde atak yapan Dubai, programlı çalışmalarını neticesinde 2018-2021 döneminde gerçekleştirilecek tıp, mühendislik ve enerji alanlarında 28 binin üzerinde delegenin katılacağı kongrelere ev sahipliği yapacak.

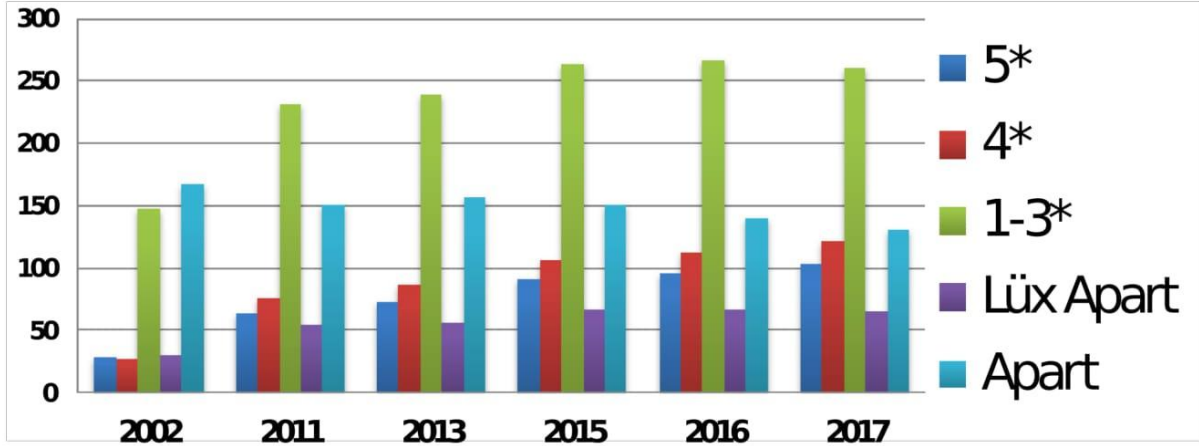
Dubai Hükümeti tarafından tamamlanarak hayata geçirilen "Dubai Health Experince" programı ile şehrin sağlık turizmi alanında bölgenin önde gelen merkezi olması hedeflenmiştir.

Dubai kruz turizmi alanında da büyük atılım başlatmıştır. Özellikle Emirates Havayollarının birçok noktaya düzenlediği seferler ve ulaşım kolaylıkları dikkate alınarak; Royal Caribbean, Aida, Costa, MSC ve Tui Cruises şirketleri Dubai'yi "homeport" olarak kullanmaya başlamışlardır. İngiltere merkezli

Thomson Cruises şirketi 2016 yılı itibariyle Dubai'ye kruiz turlarına başlamıştır. 2017 yılında Dubai limanına 157 kruiz ile toplam 625 bin yolcu gelmiştir.

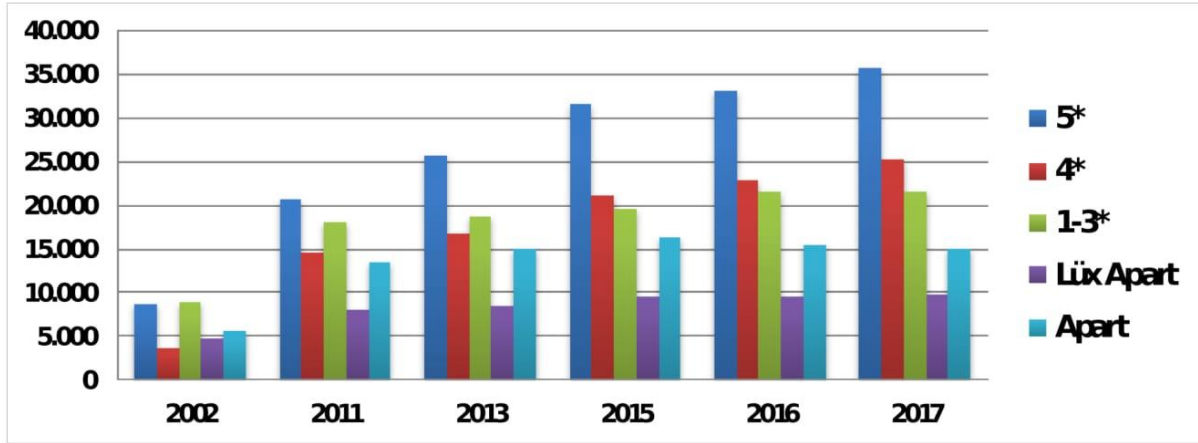
Dubai turizm verileri;

a) Konaklama Tesisleri kapasitesi;

Dubai'de 2017 yıl sonu itibari ile toplam 681 adet konaklama tesisi bulunmaktadır. Otel sayısı bir önceki yıla oranla değişmemiştir.

Oda Kapasitesi;

Dubai'deki otellerde toplam oda sayısı 107.431 odadır. Oda sayısı bir önceki yıla göre % 4 (2016 : 102.845 oda) artmıştır.

Dubai otelleri performans analizi

Yıllar

2017/2016
Fark

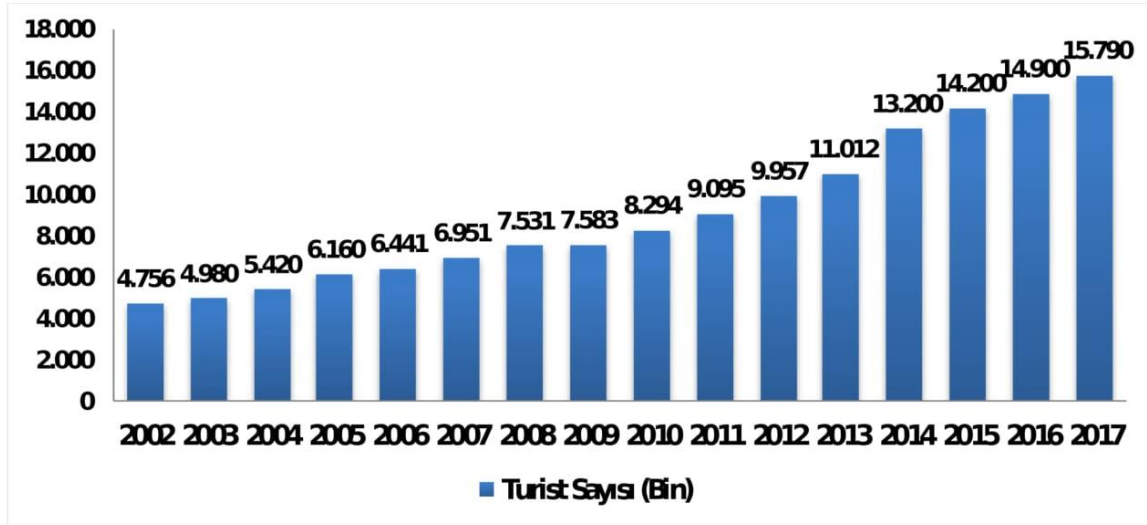
	2017	2016	2015	2014	
Ortalama Doluluk (%)	78	78	77	79	0
Ortalama Kalış Süresi (Gün)	3.5	3.6	3.6	3.8	-0,1
Satılan Toplam Geceleme (Milyon gece)	29.21	28.00	26.40	24.97	1.21
Oda Başına Ortalama Satış Fiyatı (USD)	136	139	158	169	-3
Rev Par (USD)	106	108	122	133	-2

Dubai otellerinde 2017 yılında ortalama doluluk bir önceki yıla aynı oranda % 78 olarak kaydedilmiş, ancak ortalama günlük oda başına satış fiyatı 136 USD'ye gerilemiştir.

b) Turist sayısı;

Dubai'ye 2017 yılında bir önceki yıla göre % 8 artışla 15.8 Milyon turist gelmiştir. 2017 yılında bir önceki yıla oranla Rusya %121, Çin %41, Hindistan %15, Fransa %12, Almanya %10, Ürdün %10 artış gösterirken Oman %17, Suudi Arabistan %7 düşüş göstermiştir.

c) Ülkelere göre Dubai'ye gelen turist sayısı (Ülkelere göre ilk 20)

Sıra No	Ülke	Turist Sayısı				2017/2016 Fark (%)
		2017	2016	2015	2014	
1	Hindistan	2073	1800	1.602	1.273	15
2	Suudi Arabistan	1529	1638	1.542	1.293	-7
3	İngiltere	1265	1245	1.189	1.074	2
4	Oman	862	1037	1.002	853	-17
5	Çin	764	540	450	350	41
6	ABD	633	607	602	585	4
7	Pakistan	598	607	513	463	-2
8	Rusya	530	240	211	420	121
9	Almanya	506	462	461	429	10
10	İran	503	472	462	439	6
11	Filipinler	405	390	325	215	4
12	Kuveyt	402	419	410	461	-4
13	Fransa	298	266	248	262	12
14	Mısır	288	291	305	265	-1
15	Avustralya	279	283	315	341	-2
16	İtalya	214	204	195	196	5

Sıralamada 17.Ürdün 178 bin, 18.Kanada 173 bin, 19.Hollanda 142 bin ve 20.Lübnan 142 bin turist ile ilk 20 ülke arasında yer aldılar.

Ortadoğu ve Körfez Ülkelerinde turizm alanındaki gelişmeler

Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) verilerine göre Ortadoğu 2017 yılında %5 artışla 58 milyon turiste ev sahipliği yaptı. Ortadoğu ülkeleri sadece turist gönderen ülkeler kategorisinden hızla çıkmaktadır. Bölgede, başta Birleşik Arap Emirlikleri olmak üzere Bahreyn, Katar, Kuveyt, Suudi

Arabistan ve Oman birbiri ardına gerçekleştirdikleri projeler ve ortaya çıkarılan cazibe merkezleri ile turizm ülkeleri arasına girmeye başlamıştır.

Körfez ülkeleri vatandaşlarının yakın tarihlere kadar genellikle bölge içi seyahat etmelerine rağmen hızlı ekonomik gelişmeler, dünyanın değişik ülkelerine hızlı ulaşım sağlayan havayolu ağları, vizesiz seyahat imkanlarının artması ve artan kişisel gelir gibi hususlar nedeniyle Arapların bölge dışındaki ülkelere yönelik ilgisi de son yıllarda arttı.

Körfezden seyahat eden turistler, Ortadoğu'dan toplam turist çıkışının yüzde 60'ını oluştururken, uluslararası turizm harcamasında Körfez ülkelerinin payı tüm Ortadoğu'nun yüzde 75'inin oluşturuyor. Yurt dışına seyahat eden turistlerin büyük bölümü yerli nüfustan oluşurken, Ortadoğu'nun aksine Körfez ülkelerinden uluslararası turist çıkışının yüzde 60'ının yerli nüfus, yüzde 40'ını göçmenler oluşturuyor.

Yüksek harcama yapan turist grubu olarak dikkat çeken Suudi Arabistan, Bahreyn, Katar, BAE, Kuveyt ve Umman gibi Körfez ülkeleri petrol gelirleri sayesinde yeni turizm trendleri ve yeni rotalar oluşturdu. Kültür yakınlığı ve iklim koşullarının elverişliliği nedeniyle Arap turistlerin rotalarındaki en önemli ve en çok rağbet gören ülke olan Türkiye, rakip ülkeler karşısında her bakımdan avantajlı konumda yer aldı. Son zamanlarda Arap turistler yeşil ve serin destinasyon tercihlerinin yanı sıra Muğla, Antalya ve Marmaris gibi sıcak ve denize kıyısı olan destinasyonlara da ilgi göstermeye başlarken, Arap turistler genelde kalabalık gruplar ve geniş aileler halinde seyahat etmeyi tercih ediyor. Lüks konaklama tesislerinin fazlalığı ve zengin Arap turistlerine hitap eden lüks alışveriş imkanı nedeniyle İstanbul her zaman Arap turistlerin ilk tercihi oluyor. İstanbul'un yanı sıra Bursa, Bolu, Abant, Yalova, Giresun ve Trabzon gibi yerler de hem gezmek hem de yerleşmek için Arap turistlerin diğer favorileri arasında yer alıyor.

Dubai'de 2020 yılında gerçekleştirilecek EXPO ile Katar'ın ev sahipliğinde 2022 yılında gerçekleştirilecek FIFA Dünya Kupası etkinliklerinin bölgenin tanıtımı ve imajına katkı yapacağı, aynı zamanda cazibe merkezi haline getireceği öngörülmektedir.

STR Global tarafından yapılan açıklamaya göre, bölgede inşaatı devam eden 518 otel projesinin tamamlanması ile oda kapasitesi 153 bin adet artacak.

Suudi Arabistan, Kültür turizminin geliştirilmesi amacı ile 2 milyar dolar harcama ile hayata geçirilecek "Saudi Vision 2030" projesi ile müze sayısı 155'ten 241'e, UNESCO Kültür Varlığı listesindeki eser sayısı 4'ten 10'a, arkeojik çalışmalar 75'ten 155'e ve yıllık 190 olan kültürel etkinlikler sayısının ise 400'e çıkartılması hedeflenmektedir.

2022 FIFA Dünya Kupası ev sahipliğine hazırlanan Katar, organizasyon altyapısı için 6.9 milyar dolar harcama yapacak. 2030 yılında turist sayısının 10 milyona, turizm gelirinin ise 17.8 milyar dolar ile GDP içerisindeki payının %5.2'ye çıkarılması hedeflenmektedir.

Oman, turizm altyapısının gelişmesi için 2026 yılına kadar 1.17 milyar dolar yatırım yapacak. Muskat havalimanına eklenen yeni terminal ile yıllık yolcu sayısının 12 milyon'a ulaşması beklenmektedir. Ülkede 2.5 milyar Dolar harcanarak hayata geçirilecek "Omagine Project" ile Oman körfezi ön görünüm düzenlemesinin yanında kültürel ve tarihi altyapı eserlerinin yeniden düzenlemesi yapılacak.

2018 yılında %36.2 artışla turist sayısının 15.8 milyona ulaşmasını hedefleyen Bahreyn hükümeti, turizm altyapısını ve havalimanlarını geliştirmek üzere 13 milyar dolar tutarında yatırım projelerini başlatmıştır.

Bölgede bulunan dünyanın en önemli konaklama tesislerinin yanında Emirates, Etihad, Saudia, Qatar, Gulf, Airarabia, FlyDubai, Flynas, Oman Air, MEA gibi havayolu şirketlerinin sağladığı ulaşım imkanları turizm talebine önemli ölçüde katkı sağlıyor.

Bölge ülkelerinin öncelikli hedefinde ise Çin Halk Cumhuriyeti geliyor. Bu pazardan pay almak isteyen Körfez ülkelerinden Katar ve BAE Çinli turistlere sınırlarına varışta vize verme işlemini başlattı. Coğrafi yakınlık ve uçuş alternatiflerinin bölgeyi ziyaret edecek Çinli turist sayısına katkı sağlaması öngörülmektedir.

Suudi Arabistan hükümeti tarafından hayata geçirilen reformlar kapsamında ülkeyi tek başına ziyaret etmek isteyen kadınlara vize yasağı kaldırıldı.

Türkiye'nin tanıtımına önemli katkısı ile bilinen Türk yapımı dizi filmler birçok Arap ülkesinde yayından kaldırıldı. Dubai merkezli Suudi medya grubu MBC'nin Türk dizilerinin programlarının tamamından kaldırma kararı, Arap dünyasının bu dizilere duyduğu hayranlık göz önüne alındığında şaşırtıcı bir karar olarak değerlendirildi.

Bölgenin, 2030 yılında toplam 195 milyon turiste ev sahipliği yapacağı Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) tarafından açıklanmıştır.

Jones Lang LaSalle araştırmasına göre, bölgede bulunan şehirlerden Dubai, Kuveyt, Abu Dhabi, Mekke ve Riyad dünyada en çok alışveriş yapılan 50 şehir arasında yer almaktadır.

IATA tarafından açıklanan rapora göre 2035 yılında toplam havayolu yolcu sayısı bölgede 258 milyona ulaşacak.

Havacılık alanında son gelişmeler;

Saudia Havayolları, Türkiye'deki İstanbul ve Ankara'nın ardından üçüncü uçuş noktası olarak Cidde-İzmir seferlerine başladı. Seferler ilk etapta haftada 4 gün olarak 1'er kez icra edecek.

Emirates Havayolları, 15 Aralık 2015 tarihinde Dubai'den Sabiha Gökçen Havalimanı başlattığı uçuşları 1 Ağustos 2016 tarihinde durdurmuştu. Atatürk Havalimanı'na yaptığı seferlere sorunsuz devam eden Emirates, bir buçuk yıllık aradan sonra İstanbul Sabiha Gökçen'i yeniden uçmaya başladı.

Lowcost kuruluşu Wataniyya Airlines, Kuveyt/Trabzon ve Sabiha Gökçen uçuşlarını 28 Ekim 2018 tarihine kadar haftada 7 sefer ile sürdürecektir.

Qatar Airways, İstanbul Sabiha Gökçen seferleri için tip değişikliğine gitti. Sabiha Gökçen'e Airbus A320 ve A321 tipi uçaklarla uçan Qatar, 1 Temmuz itibarıyla bu seferlerde Boeing 787 Dreamliner tipi uçak kullanacak.

Tailwind Havayolları, Antalya-Amman uçuşlarını başlattı. Tailwind Havayolları, Pegas Turistik ve Tania Tours işbirliğiyle Ürdün'ün başkenti Amman'a uçuşlarını başlattı. Uçuşlar Kasım ayı sonuna kadar karşılıklı olarak Salı ve Cumartesi günleri gerçekleştirilecek.

Oman Air, Muscat-İstanbul uçuşlarına 1 Haziran 2018 itibari ile başlayacak. Sefer sayısı ise günde 1 olmak üzere haftanın her günü olacak.

Qatar Havayolları, 15 Haziran 2018 tarihinden itibaren Sabiha Gökçen Havalimanı seferlerini artırma kararı aldı. Buna göre; haftalık sefer sayısı 17'den 21'e yükseliyor.

Suudi Arabistan'dan da ilgi gören Trabzon'a, Cidde, Gassim, Medine ve Riyad Havalimanı'ndan seferler başladı.

Air Arabia, İstanbul ve Trabzon seferlerine ilave olarak Bodrum, Antalya ve İzmir'e seferler düzenleyecek.

Pegasus Havayolları, yaz sezonu kapsamında 3 yeni hat açma kararı aldı. Dalaman'dan Tel Aviv'e haftada 3 gün olarak düzenlenecek seferler 16 Haziran 2018 tarihinde başlatılacak. İstanbul Sabiha Gökçen Havalimanı'ndan Suudi Arabistan'ın Basra Körfezi kıyısında yer alan Dammam şehrine düzenlenecek uçak seferleri de 7 Haziran 2018 tarihinde başlayacak ve haftanın her günü günde bir sefer karşılıklı olarak düzenlenecek. Üçüncü yeni hat ise İzmir ile Ürdün'ün başkenti Amman arasında olacak. İzmir-Amman seferleri 5 Haziran 2018 tarihinde başlayacak ve haftada 3 gün karşılıklı olarak icra edilecek.

ABD Hazine Bakanlığı, yaptırım listesindeki İranlı havayollarına ait 31 uçağa hizmet veya iniş izni tanıyanların ABD'nin yaptırımlarına tabi tutulacağı uyarısında bulunuldu. ABD tarafından yapılan resmi açıklamada yer alan 31 uçağın 12'sinin Mahan Air'e, 9'unun Caspian Airlines'e, 5'inin Meraj Air'e ve diğer 5'inin de Pouya Air'e ait olduğu belirtildi.

Dubai merkezli lowcost havayolu kuruluşu Flydubai, uçak biletinin yanısıra otel, kiralık araç, vize gibi hizmetlerin bir arada satın alınabileceği "Flydubai Holidays" programını başlattı. Buna göre, Flydubai internet sayfasını ziyaret eden misafirler online olarak otel rezervasyonu, kiralık araç vs. hizmetlerden yararlanabilecek.

Suudi Arabistan, İsrail varışlı tarifeli uçak seferine ilk kez hava sahasını açtı. Söz konusu izin İsrail havayolu şirketi El Al'i kapsamıyor. Hindistan havayolu şirketi Air India'nın, Yeni Delhi-Tel Aviv uçuşunda Suudi Arabistan hava sahasının kullanımına izin verdi. Riyad'ın bu adımı ile, İsrail varışlı uçuşlar için 70 yıllık hava sahası yasağı da sonlandırılmış oldu.

Ortadoğu'dan ülkemize gelen turist sayısı (T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı)

Yıl	Turist Sayısı	Ocak-Mart dönemi
2006	1.094.622	70.274
2007	1.406.224	202.122
2008	1.664.789	247.800
2009	1.609.965	224.390
2010	1.887.040	315.172
2011	2.088.314	363.012

2012	2.147.531	338.314
2013	3.055.786	606.496
2014	3.377.008	589.997
2015	3.563.993	630.939
2016	2.505.651	476.840
2017	3.593.001	484.732

2017 yılında Ortadoğu Bölgesinden ülkemize gelen turist sayısı bir önceki yıla göre %44 oranında artarak 3.6 milyona çıkmıştır. Irak %113, Katar %49, Bahreyn % 43, Kuveyt % 42, Ürdün %37, BAE %29, Suudi Arabistan % 23 artış gösteren pazarlar olmuştur.

İsrail ile gelişen siyasi ilişkiler turizme olumlu yansımaktadır. 2016 yılında İsraili turist sayısında % 31 artışa ilave olarak 2017 yılında %30 artış kaydedilmiştir.

2018 yılı Ocak-Mart döneminde bölgeden gelen turist sayısı ise %45 artışla 703 bine ulaşmıştır.

İstanbul'a Arap Ülkelerinden gelen ziyaretçi sayıları dağılımı;

ÜLKE	2013	2014	2015	2016	2017
SUUDİ ARABİSTAN	223.150	322.508	412.251	476.561	563.231
IRAK	241.262	354.063	492.318	280.092	514.265
CEZAYİR	114.013	155.238	166.823	171.504	205.075
KUVEYT	85.445	129.932	163.620	170.504	245.935
ÜRDÜN	79.721	105.841	116.681	139.979	189.823
LÜBNAN	105.342	119.817	133.185	134.167	164.979
TUNUS	89.315	98.227	99.109	96.818	108.319
SURİYE	172.449	228.379	343.840	92.995	100.140
MISIR	102.483	104.287	94.483	92.048	97.690
FAS	75.303	81.827	100.769	79.755	103.990
LİBYA	261.476	265.115	230.123	70.666	98.095
BAHREYN	15.627	23.840	31.661	40.700	59.916
B.A.E	52.612	52.812	50.158	37.361	45.363
KATAR	17.743	28.499	33.971	31.007	49.259
YEMEN	14.851	25.407	23.354	23.259	27.631
FİLİSTİN	6.679	9.757	13.368	15.680	25.268
UMMAN	8.795	13.822	17.742	12.791	23.658
SUDAN	9.071	10.270	10.868	9.944	11.458
TOPLAM	1.675.337	2.129.641	2.534.324	1.976.166	2.633.495

Yukarıda, son beş yılda Arap ülkelerinden gelen ziyaretçi sayıları görülmektedir. Son dönemlerde kaydedilen istikrarlı büyüme 2016 yılında önemli oranda gerilemeye karşın toparlanarak 2017 yılında artış devam etmiştir.

İstanbul'a gelen toplam ziyaretçi sayısı içerisinde Arap ülkelerinden gelen ziyaretçilerin payı istikrarlı artışını sürdürmektedir. 2010 yılında toplam ziyaretçiler içerisinde %10 olan Arap turistlerin payı 2017 yılında tüm zamanların rekoru ile %24,3'e yükselmiştir.

TURİST SAYISI (Bin)	YILLAR							
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
İstanbul	6.960	8.060	9.400	10.480	11.840	12.410	9.200	10.840
Arap Ülkeleri	700	910	1.370	1.670	2.120	2.530	1.970	2.630
ORAN (%)	10	11,3	14,6	16	18	20,4	21,5	24,3

Sonuç

- Ortadoğu'da online rezervasyonlar dünya ortalamasının üzerinde seyretmektedir. 2017 yılında % 16 artışla 24.8 milyar Dolar olarak kaydedilen cironun 2021 yılında 44.5 milyara ulaşması beklenmektedir. "Global Travel Insight" raporuna göre, Ortadoğu'da 2018'in ilk çeyreğinde yapılan internet aramalarında en çok aranan destinasyonlar Amsterdam, Londra, İstanbul, Paris ve Manila olarak sıralandı. Aramaların % 38'i mobil telefonlarla yapıldı. Aramalar sonrasında yapılan rezervasyonlarda ise İstanbul ilk sırada yer alırken takiben Kahire, Dubai, Paris ve Mekke yer aldı. Seyahat süresi ise 12 gün ve üzeri % 32, 8-11 gün % 13, 4-7 gün % 28 ve 1-3 gün % 27 olarak ölçüldü.
- Dubai Turizm Ofisi, Çin merkezli teknoloji kuruluşları Tencent, WeChat, Fliggy, Alibaba ve Huawei ile işbirliği anlaşması imzaladı. Sözleşme ile Dubai'nin tanıtımı kolay yoldan milyonlarca Çin vatandaşına ulaşacak. Alibaba aracılığı ile online seyahat acentalarına, Huawei telefonlarına eklenecek uygulamalar ile tüketicilere, WeChat Pay ve Alipay tarafından sağlanan ödeme kolaylığı ile turistlere etkin tanıtım yapılacak. Başta Alipay olmak üzere WeChat gibi diğer mobil ödeme sağlayıcılarının Çin'de sundukları QR kod ile ödeme sisteminden 500 milyondan fazla insan faydalanıyor.
- Türkiye'nin Ortadoğu'da yakaladığı en önemli avantajlar; din, ortak kültür, doğa, vizelerin kaldırılması, ulaşım seçeneklerinin fazla olması ve Türk dizi filmlerinin televizyonlarda sıkça gösterilmesi olarak ortaya çıkmaktadır.
- Bölgeden ülkemize sağlık, wellness, kaplıca, terapi, estetik ve tedavi amacı ile gelecek turist sayısında önemli potansiyel görülmekte, bu alanda tanıtım çalışmaları arttırılmalıdır.
- 2018 yılında Ramazan ayı öncesi ve özellikle sonrasında bölgeden ülkemize talepte artış beklenmektedir.
- Irak ve Libya vatandaşlarına 2016 yılında vizesiz seyahatin kaldırılması ile ülkemize gelecek Irak ve Libya turist sayısında sınırlı artışın sürmesi beklenmektedir. Yemen, Irak, Suriye ve Libya'da süren güvenlik problemleri ile terör saldırıları turizm talebini olumsuz yönde etkilemektedir. İsrail, Suudi Arabistan, BAE ve Mısır ile süren siyasi ilişkilerimizin turizmi olumsuz yönde etkileme ihtimali bulunmaktadır.

Türkiye Otelciler Birliği
Hotel Association of Turkey

- Ortadoğu'da çok sayıda yabancı çalışan (expat) bulunmaktadır. Ortadoğu'dan ülkemize gelen turistler arasında expat'ların yoğunluğu dikkate alınarak bölgede yapılacak tanıtım çalışmalarında bu hususun dikkate alınması gerekmektedir.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı Dubai Tanıtma Müşavirliği'nin işlevinin artırılması ve tüketicilerin kolay erişiminin sağlanması amacı ile T.C.Dubai Büyükelçiliği binasından ayrılarak şehir merkezinde bir ofise taşınması yararlı olacaktır.
- Kuveyt'te artan turizm talebi dikkate alınarak Kültür ve Tanıtma Müşavirliği açılması yararlı olacaktır.
- Birliğimizce yapılan değerlendirmeye göre, Bölgeden ülkemize 2018 yılında gelecek turist sayısında çift haneli artış trendinin süreceği tahmin edilmektedir.

Kaynaklar; TÜROB Arşiv, T.C.ekonomi Bakanlığı, T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı, TÜİK, İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, IMF, Emirates Airlines, Etihad Airlines, Dubai's Department of Tourism and Commerce Marketing (DTCM), Visitdubai.com, Arabian Travel Market Press Release, Arabian Travel Market Daily, Dubai Airports, Dubai Health Experience, Euromonitor International, STR Global, ATM Yearbook 2018, Travelweekly, Government.ae, Jones Lang LaSalle, IATA, UNWTO, Phocuswright Inc., TTN News, Traveltalk, Global Travel Insight, Oman Air

TÜROB Mayıs 2018 ©

